

metafora

Camille de Peretti

Přeložila Veronika Lásková

Její pohled okouzluje i mate.
Co se skrývá za tajemným obrazem Gustava Klimta?

NEZNÁMÁ Z PORTRÉTU

Co mají společného Gustav Klimt, americký miliardář a mladá studentka z Texasu? Víc, než by se na první pohled zdálo...

Za vším stojí *Portrét dámy*, namalovaný Gustavem Klimtem ve Vídni v roce 1910, zakoupený neznámým sběratelem v roce 1916, o rok později přepracovaný autorem, v roce 1997 ukradený z muzea moderního umění, aby se o dvaadvacet let později nepoškozený znovuobjevil v jeho zahradách. Nikdo dodnes netuší, kdo byla malířova modelka ani jaká tajemství se skrývají za rušnou historií její podobizny.

Autorka Camille de Peretti mistrně fabuluje životní příběh této ženy i generací jejích potomků. Román klenoucí se napříč 20. stoletím vypráví o lásce a zklamání, o nepřekonatelných společenských rozdílech, o americkém snu i o temných tajemstvích minulosti. Autorka barvitě líčí osudy jednotlivých protagonistů, od chudé svobodné matky Marthy ve Vídni za první světové války přes newyorského čističe bot, který by v meziválečném období rád zbohatl na burze, až po zlatou americkou mládež devadesátých let a současnost. Jednotlivé linie příběhu se postupně propojují, až před očima vyvstane strhující historické drama.

„Camille de Peretti se podařilo do fiktivního příběhu dokonale zakomponovat skutečné události. A právě díky tomu je román tak originální.“

– De quoi lire

„Autorka spřádá kolem tajemného Klimtova obrazu nesmírně romantický příběh.“

– Le Figaro

„Tento zdařilý román plný zvrátů, který nasvědčuje osudy mladé ženy zobrazené na slavném portrétu, ukradeném a pak nečekaně opět nalezeném, působí neodolatelným kouzlem ... Poetická a okouzlující kniha!“

– Grazia

„Vyprávění vyprávěné na základě obrazu Gustava Klimta, namalovaného v roce 1910 a přepracovaného roku 1917, který se dvakrát ztratil a dvakrát znovu našel a jehož modelka nebyla nikdy odhalena. Tolik fakta, jež Camille de Peretti čtenáři představuje ještě předtím, než se pustí do čtení románu. Spisovatelka na nich díky bohaté představivosti a vypravěčskému umu vystavěla originální rodinnou ságu plnou zvrátů a záhad.“

– Le Soir

„Vyprávění tvořené drobnými střípky a všelijakými zeměpisnými a historickými zákrutami postupně graduje až k závěrečnému rozuzlení. Jakmile obrátíte poslední stránku, sotva odoláte pokušení pustit se na internetu do hledání nejružnějších útržků informací, od nichž se příběh odvíjí – a že jich je!“

– La Croix

„Camille de Peretti dává neznámé krasavici z portrétu totožnost, kterou postupně poznáváme díky putování v čase a prostoru od Vídně po Spojené státy, od éry symbolistických malířů až po éru testů DNA.“

– Magazín M listu Le Monde

„V tomto velkém dobrodružném románu Camille de Peretti (jejíž všechny dosavadní romány se od sebe velmi liší) virtuózně střídá různé epochy a města a vytváří příběh plný emocí.“

– Femme Actuelle

„Podobně jako Klimt nanáší i spisovatelka Camille de Peretti na jeden podivuhodný příběh další vrstvy. Kolem neznámé ženy z portréту buduje rodinnou ságu, představuje osudy jejích potomků a sleduje historii obrazu, jehož skutečné peripetie zůstávají dodnes obestřeny tajemstvím.“

– Ouest France

„Napínavý román nás střídavě zavádí do různých časových údobí i míst, aniž bychom se mezi nimi ztráceli. Autorka od základů rekonstruuje život ženy, již se rozhodla dát jméno Martha: mladičké matky, donucené okolnostmi tvrdě dřít v továrně, aby uživila malého synka, a jejích potomků.“

– Bibliobs

„Umíte si představit lepšího společníka na dovolenou než obsáhlý inteligentní román, který budete až do konce číst se zatajeným dechem? Camille de Peretti nás zve na strhující cestu po stopách Klimtových tajemství od Vídně až po New York.“

– LaLibreBelgique

„Autorce se povedlo každou epochu skvěle vystihnout, takže nám plasticky vyústává před očima.“

– CultureTops

„Spisovatelka nás zve na cestu napříč časem a prostorem, v níž se nám postupně vyjevuje život ženy z obrazu, které dala jméno Martha.“

– Le NouvelObs

NEZNÁMÁ Z PORTRÉTU

Camille de Peretti

NEZNÁMÁ Z PORTRÉTU

Přeložila Veronika Lásková

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

*Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude **trestně stíháno**.*

*Automatizovaná analýza textů nebo dat ve smyslu čl. 4 směrnice 2019/790/EU a použití této knihy k trénování AI jsou **bez souhlasu nositele práv zakázány**.*

Tato kniha je fikce. Jména, postavy, místa i události jsou dílem autorčiny obrazotvornosti nebo jsou použity v rámci fiktivního vyprávění. Jakákoli případná podobnost se skutečnými osobami, živými či zemřelými, událostmi či místy děje je zcela náhodná.

L'Inconnue du portrait by Camille de Peretti © Calmann-Lévy, 2024

Translation © Veronika Lásková, 2025

Czech edition © Grada Publishing, a. s., 2025

All rights reserved

ISBN 978-80-7625-997-3 (ePub)

ISBN 978-80-7625-996-6 (pdf)

ISBN 978-80-7625-906-5 (print)

Věnováno Rosalind Franklinové

FAKTA

V roce 1910 namaloval Gustav Klimt portrét velmi mladé ženy: byla na něm zobrazena ze tříčtvrtečního profilu, s rozpuštěnými vlasy, kloboukem, kožešinovým boa kolem krku a odhalenými rameny.

Obraz nazvaný *Backfisch (Portrét mladé dívky)*¹ byl v roce 1916 vystaven v Galerii Miethke ve Vídni a koupil ho neznámý muž, po němž nezůstala v dobových záznamech žádná stopa.

V roce 1917, tedy pouhý rok před svou smrtí, mistr z neznámých důvodů obraz přepracoval: odstranil klobouk i šálu, ramena překryl bílým šátkem s květinovým vzorem a vlasy svázal do počestného drdolu.

Roku 1925 pak zakoupila Galleria d'Arte Moderna Ricci Oddi v italské Piacenze Klimtův obraz s názvem *Portrét dámy*, aniž by tušila, že se jedná o přemalbu původního *Portrétu mladé dívky*.

Teprve v roce 1996 studentka dějin umění na tamní univerzitě Claudia Magaová prokázala, že ve skutečnosti nejde o dvě různá díla, z nichž první se ztratilo, nýbrž o jeden a tentýž obraz, byť značně přepracovaný.

¹ Backfisch je ve staré němčině označení pro dospívající dívku. V českém kontextu se setkáváme s různými názvy tohoto Klimtova díla, jako *Portrét dívky*, *Portrét mladé dívky* či *Portrét dívky s kloboukem*. (Pozn. red.)

Krátce po tomto objevu, 22. února 1997, došlo v muzeu za podivných okolností k vloupání a obraz zmizel podruhé.

Vyšetřování uvázlo na mrtvém bodě až do léta 2016, kdy se lupič italské policii k odcizení díla přiznal. Obraz již u sebe neměl, ale osoba, která si u něj krádež objednala, prý slíbila dílo po dvaceti letech opět vrátit.

V roce 2019 zahradník ze zmíněné galerie objevil při odstraňování břečťanu ze zdi pytel na odpadky a v něm dokonale zachovalý obraz.

Žádný kunsthistorik, kurátor ani policejní vyšetřovatel nemá tušení, kdo byla ona mladá žena zachycená na portrétu ani jaká tajemství se skrývají za pohnutou historií její podobizny.

ČÁST PRVNÍ

*Ke dni se vzdouvá a pak mizí
ta tragédie stále táž a dál
hrajeme v ní, však je nám cizí*

*a její šílenoční trýzeň, žal
se jako trní, které usmívá se,
ověňčí aureolou v jemné kráse.*

Georg Trakl², „Tři sny“

² Georg Trakl (1887-1914) byl známý rakouský lyrický malíř, ovlivněný dekadencí. Jeho tvorba, mnohdy depresivní a plná symbolických obrazů, dnes tvoří základ rakouské poezie 20. století. (Pozn. red.)

„Aby se leskly, musíš na ně plivnout!“

Kluk vyjeveně vykulil oči. Mohlo mu být něco kolem dvanácti a jeho pleť měla pod vrstvou špíny na obličejí naředlý odstín.

„Plivat jim na boty, to si děláš srandu?“

Isidore se nenechal vyvést z míry.

„Říkám ti, že musíš plivnout. To přímo milujou.“

Isidore to předvedl svým osobitým způsobem, tedy žádný dlouhý vodotrysk slin, ale drobný pohyb rtů: tfuj, tfuj, tfuj. Vystřeloval plivance v podobě malinkých kuliček, které dopadaly na kůži, praskaly a působily nikoli nechutným, ale spíš osvěžujícím dojmem. Už dva roky pracoval jako čistič bot a sídlil se svou židlí, krabicí a plechovkou naproti vstupu do parku Bowling Green, který uzavírala kovaná železná brána s hroty na vrcholu. Nebyla to nejhorší obživa, deset centů za jedno náležité vycídní. Většina zákazníků byla velkorysá a někteří mu dávali i dvakrát tolik, takže patřil mezi nejlépe placené cídicí bot ve městě.

„Jak se doopravdy jmenuješ?“

„Gabriel.“

„Tak proč ti všichni říkají Boba?“

„Nevím.“

Isidore si nebyl jistý, jestli to kluk zvládne.

Krém na boty si vyráběl sám ze včelího vosku a mýdlových vloček, které míchal s terpentýnem a vařící vodou. A k tomu ještě trochu šťávy z červené řepy, aby se boty pěkně leskly. Tohle tajemství neprozradil živé duši. Jeho kámoš Ben čistil obuv pomocí banánových slupek. Staré hadry jim dodával pan Schmidt.

Ovšem pro závěrečné naleštění bylo potřeba plivnout, tfuj, tfuj.

Vyčistit jeden pár bot mu zabere pět minut a ve špičce před otevřením burzy a po jejím uzavření jich zvládne za hodinu klidně deset. A považte, že schopný dělník v továrně bere dvacet dolarů týdně.

„Jen si to spočítej... Za den jich zmáknou tak třicet, takže mi denně pánové zaplatěj tři dolary, někdy i čtyři, což dělá osmnáct týdně, kamaráde!“

Isidore se trochu předváděl, ale pro kluka jako Boba by i šestnáct dolarů týdně znamenalo obrovskou sumu.

„To víš, jde hlavně o to, kam si sedneš.“

Isidorovo tajemství spočívalo v tom, že se tvářil pořád vesele a bodře. A se zákazníky se dával do řeči. Když se usmíval, modré oči mu bystře jiskřily.

„Tak jak se dneska máme, vašnosto, jakpak jdou obchody?“

Měl roztomilou tvářičku, což bylo jeho jediné štěstí, protože v devatenácti byl na tuhle práci opravdu už příliš starý.

Isidore nepatřil k lidem, kteří by si dělali plány do budoucna: život promýšlel za pochodu a tato bezprostřednost ho nejednou vytáhla z bryndy. Holt si vždycky dovedl poradit. Navíc uměl přijímat rány a odejít bez mrknutí oka. No co, to se stane. Jeho zákazníci, pánové v cylindrech a kalhotách s puky, byli stejného názoru: jaká škoda, že tak šikovný chlapec akorát čistí druhým boty.

Zato s místem na práci měl Isidore kliku. Usadil se tu přesně ve chvíli, kdy bývalý čistič od Bowling Green odešel, a nikdo se ho neptal, jak k tomu fleku přišel nebo jestli se s někým dohodl. Všichni kluci, kteří s tímhle řemeslem začínali, dobře věděli, že chodník patří tomu, kdo si ho uhlídá. Isidore zažil tvrdou výchovu, kdy neměl nárok na něhu ani na rozmary. Nepatřil k dětem, které v Central Parku s nastrojenou chůvou za zadkem pouštějí lodičky na jezírku.

„Tak jak se dneska máme, vašnosto, jakpak jdou obchody?“

Muž natáhl k Isidorovi nohu. Nebyl to nikdo z pravidelných zákazníků, ale podle bílého límce a vázanky se širokými proužky bylo zřejmé, že taky pracuje v oboru. Isidore se ihned pustil do díla, energicky a rázně, jak to mají bankéři z Wall Street v oblibě.

„Obchody jdou jedna radost, chlapče! Všechno pořád roste a roste!“

„Máte taky RCA³?“

„No bodejt, chlapče, bodejt. Zajímáš se o technické novinky?“

„Zajímám se o všechno, vašnosto.“

Boba na Isidora zíral jako tele na nová vrata. Neměl ani potuchy, co je RCA, a přitom to bylo v tuhle chvíli největší terno. Někteří říkali, že jednou budou možná rozhlasové přijímače i v autech! Všichni Isidorovi zákazníci akcie téhle firmy kupovali. A taky společnosti Coca-Cola, protože kvůli prohibici vyskočila jejich hodnota za měsíc o pětadvacet procent. Jestlipak ho Boba dokáže nahradit? Hodilo by se to. Každopádně Isidore už pucovat boty nebude, o tom je rozhodnuto.

Kvůli Lotte.

Tfuj, tfuj, tfuj. Isidore začal čelisti a zrychlil pohyb hadříku. Na klienta se usmíval, ale s ostatními dětmi z ulice, kryсами jako byl

³ Radio Corporation of America.

sám, se rozhodně nemazlil. Jestli Boba převezme jeho živnost, krabici s kartáči a židli, zkrátka celý zlatý důl jménem Bowling Green, musí mu projevit náležitou vděčnost a oddanost.

Isidore mu mohl svoje místo i recept na kouzelný krém na boty prostě přenechat a vybírat za to od kluka malou provizi, jenže ve skutečnosti mu šlo hlavně o užitečné tipy. Od chvíle, kdy se rozhodl a vsadil svou budoucnost na burzu, si nemohl dovolit šlápnout vedle. Všichni spekulovali, tak proč by to nemohl zkusit i on? Palcové titulky v novinách denně hlásaly, jak neznámí šťastlivci přišli bezpracně k ohromným penězům jen proto, že měli kuráž se do toho pustit. Neskutečné sumy během chvilky. A Isidore má přece taky za ušima.

„Tak jak se dneska máme, vašnosto, jakpak jdou obchody?“

Osmnáct dolarů týdně mu bohatě stačilo na nájem za pokoj, kde bydlel s kamarádem Benem, na ucházející kávu, salám, kyselé okurky a příležitostně i nějaké to pivo od podlouníka. Ale obecně na pití moc nebyl a nestál o potíže s policií. A dát 35 centů za gin s tonikem v ilegálním baru, děkuju pěkně, vždyť by mohl přijít o zrak. Ve městě kolovaly děsivé historky o pančovaném alkoholu s příměsí technického lihu, po kterém člověk oslepne.

A díky osmnácti dolarům týdně si Isidore mohl dovolit chodit s kámošem Benem v neděli na tancovačku do Loewova divadla na Coney Islandu. Nebyl sice nejlepší tanečník, ale dalo se říct, že holky na něj letí, a většinou si jejich přízeň dovedl získat.

Na Coney Islandu se to v neděli jen hemžilo lidmi! Mísili se tu dělníci, studenti, námořníci, překupníci drog a hráči baseballu. Chodily sem celé rodiny, děti se koupaly a pištěly radostí, pláže přetékaly lidmi, mohli jste si koupit zmrzlinu, ale hlavně tam byl Cyklon, největší horská dráha na světě! Na Cyklonu se vám ježily vlasy hrůzou. Isidore si umiňoval, že až na něj jednou

vezme holku, která za jízdy nebude ječet, tak se s ní ožení. Když poprvé nastoupil do vozičku a ocitl se v poloze kolmo k zemi, takže si musel držet hlavu, aby se mu nezvrátila dozadu, myslel, že ho trefí šlak. A ještě chtěli za lístek pětadvacet centů.

„Díky, pane, pěkný den!“

Boba popadl hadřík.

„Můžu příštího zkusit já?“

Isidore přikývl a vrazil si pěsti do kapes.

„Dobře, ale nezapomeň se ho zeptat, jak jdou obchody, jasný?“

Rozhodl se s touhle profesí praštit kvůli Lotte, dívce s tlustým blondatým copem, v bílých šatech a malinkých, krásně naleštěných střevíčkách. I kdyby na horské dráze křičela, bylo by mu to fuk: její porcelánová pleť a tváře růžové jako panenka pro něj představovaly ztělesnění dokonalosti. Poprvé ji uviděl, když stála v hloučku rozesmátých kamarádek. Skupinku doprovázela žena jistého věku, zřejmě gardedáma. Odhadoval, že to bude nějaká teta nebo sestřenice, každopádně na něj ta stará paní podezřívavě zahlížela. Jenže na Coney Islandu panoval rozjařený ruch a jemu se uprostřed halasu a smíchu podařilo k dívce nenápadně přitočit a zeptat se jí, jak se jmenuje.

„Lotte.“

Německý přízvuk zazněl mladíkovi v uších sladce jako cukr-kandl.

„Lotte? Rád tě poznávám, já jsem Werther.“

Odpověděl jí jen tak od boku a Lotte údivem otevřela pusku dokořán, protože žádný kluk jejího věku nečetl Goetha, aspoň pokud jí bylo známo.

Německí přistěhovalci si v Americe od velké války příliš nevyskakovali: protiněmecká propaganda jela na plné obrátky a nepřipadalo v úvahu, že by děti ve škole probíraly *Utrpení mladého Werthera* místo třeba *Dobrodružství Toma Sawyera*. Lotte pochopitelně nemohla vědět, že zmíněné dílo bylo jednou z mála

knih, které Isidore kdy přečetl. Jenže pro mladého čističe bot v tom tkvělo víc než pouhé štěstí: byla to ruka osudu.

Stará teta jejich nadšení rychle zchladila. Když chlapec zkouší s dívkou mluvit o literatuře, zavání to nemravnými spády. Jako selka, která vidí obcházet lišku, chtěla svoje bílé husičky odvést do bezpečí. Naštěstí pro Isidora však slečny trvaly na tom, že si musejí dát ledovou tříšť. Mladík vycítil, že nemá času nazbyt, a tak se honem Lotte vyptával, na které chodí gymnázium (Spence, Upper East Side), jestli už byla na horské dráze (jenom jednou, kamarádky se hrozně bály, ale ona ne), jestli chodívá v neděli na Coney Island často (ano, hlavně když je hezky), a nakonec nadhodil, že se tu teda příště třeba zase potkají (možná).

Položil jí všechny ty otázky ve správném pořadí, aby nepůsobil příliš dotěrně, a věnoval jí svůj nejzářivější úsměv, ten speciální, díky němuž mu zákazníci vždycky přihodili pěták navíc. A pak čekal na následující neděli tak netrpělivě jako dosud na žádný den v životě.

Od první chvíle byl tím děvčetem posedlý. Potřeboval vědět, kde se právě nachází, co dělá, kam se chystá a jestli na něj myslí stejně jako on na ni.

Kámoš Ben si z něj utahoval: „Vždyť ji v tom davu ani nenajdeš!“ Ale Isidorovi netrvalo dlouho, než ji v hloučku rozjařených kamarádek objevil. Sotva zahlédl její blondatý cop, už ucítil, jak uvnitř celý hoří. Byla tam a taky si ho všimla. Vydal se přímo k ní, bez ostychu a bez zábran. Navázali na předchozí rozmluvu, aniž museli absolvovat dlouhé úvody či trapné mlčení. Zasypal ji otázkami, toužil se o ní dozvědět všechno, celou ji vstřebat. Jen se na ni nesměl moc dívat, protože z Lottiných úst, ramen i drobných ňader, která tušil pod jemnou látkou bílých bavlněných šatů, se mu točila hlava. Když pak musela odejít, vzal ji za ruku a ona trochu ucukla. Isidore se cítil hrozně pokořený.

A přece příští neděli přišla zase. Stejně jako tu následující a všechny ostatní. A Lottiny kamarádky se začínaly chichotat, sotva se Isidore objevil.

Pán v kravatě vložil Bobovi do dlaně deseticent. Klučina mu plivl na boty ze všech sil a rozhodně se nedalo říct, že by se dost nesnažil.

„Poslouchej mě dobře, Bobo, já ti tenhle flek rád přenechám, ale musíš se postarat, aby s tebou mluvili.“

„A o čem se mnou mají mluvit?“

„No přece o svojí práci, co mají v plánu a tak. A večer mi to pak všechno hezky vyklopíš, chápeš?“

Boba očividně nechápal nic.

Lotte vyprávěla Isidorovi o své rodině. Byla dcerou německého inženýra, který přišel do New Yorku jako dvaadvacetiletý a vypracoval se na magnáta v oboru ústní hygieny, což bylo pěkné nadělení. Mladík to zprvu nepochopil. Když Lotte říkala „tatínkova továrna“, myslel si, že její otec pracuje jako dělník v továrně na zubní pastu. Teprve po několika nedělích mu došlo, že továrna zmíněnému tatínkovi patří. Koupil si pak tubu pasty Chlorodon – Svěží chuť a každé ráno ji svědomitě vyplívoval do umyvadla a tvářil se přitom zasněně. Nepřiznal před Lotte, že se živí cíděním bot, ale v zájmu věrohodnosti jí řekl, že prodává boty v obchodě. Podobně jako všichni lidé, kteří věří ve svou šťastnou hvězdu, aniž by k tomu měli sebemenší důvod, se Isidore dopustil omylu: ať boty čistí nebo prodává, jako nápadník nemá u Lotte šanci. Při pohledu na zklamání v dívčině tváři se mu zatmělo před očima. Avšak v devatenácti letech působí nesnáze na lásku jako vítr na oheň: malý plámenek zadusí, ale velký ještě víc rozdmýchají.

„Většina chlápků, kterým budeš pucovat boty, pracuje na Wall Street. Zeptáš se jich, jak jdou obchody, jako jsi to viděl dělat mě, a pak jim řekneš: ‚A do čeho se teda teď vyplatí investovat, vašnosto?‘ Důkladně si zapíšeš za uši, co ti odpoví, a večer mi to vždycky pěkně zopakuješ. To není zas tak těžký, ne?“

„Není.“

Isidore si Bobu vybral proto, že ten klučina měl z celé irské čtvrti ten nejnevinnější kukuč.

Už nějakou dobu si totiž představoval, že Lotte náhodou půjde kolem brány do parku Bowling Green a že se setkají tváří v tvář, on s kartáčem a hadříkem v ruce. Ta situace ho pronásledovala v nočních můrách. A tak bylo rozhodnuto: Boba se ujme jeho živnosti. Isidore u něj zůstane ještě dva tři dny a podívá se, jak mu to jde, a pak už kluka nechá, ať plive místo něj.

2

Pokojík ve druhém poschodí tonul v husté tmě, která těžce spočívala na matce i dítěti oddychujícím s otevřenou pusou. Martha zaslechla zvonění k ranním modlitbám: bylo šest hodin. Natáhla ruce k provizorní kolébce, kterou pro ni hodný soused z prvního patra vyrobil z bedýnky, a vytáhla z ní dětátko. Vyhrnula si košili a přiložila dosud spícího chlapečka k teplému prsu.

Buclaté ručičky sevřely bradavku a ukápla slza mléka. Dítě začalo tiše sát. Nebylo to plačtivé miminko, vlastně sotvakdy zaplakalo. Dokonce i v den porodu si Martha nejdřív myslela, že přišlo na svět mrtvé, protože nevydalo ani hlásku. Možná by to tak bývalo pro oba lepší. Přitáhla si pokrývku, bylo chladno. Dítě ji teď už docela silně tisklo a ten pocit byl bolestivý i slastný zároveň. Jediným oknem v místnosti vyhlédla ven: ještě nezačalo svítat. Sání se zpomalilo, dítě bude mít brzy dost. Počkala ještě pár minut a oddalovala okamžik, kdy bude muset položit nohy na studenou, zaprášenou podlahu. Nakonec ještě celá rozespalá dotápala ke svíčce a škrtnutím zápalky ji rozsvítila.

Po pokoji se rozlila slabá záře a objevily se obrysy stolu v koutě a almary, kam Martha ukládala prádlo i jídlo. Mladá žena se shýbla ke kamnům a prohrábla žhavé uhlíky. Večer vždycky

pořádně naložila a ráno přidala jen malinkou hroudu uhlí, víc nebylo potřeba, děťátku bylo už osm měsíců a pěkně zesílilo. Postavila na plotnu konvici s vodou na kávu. Zaslechla, jak soused za stěnou zachrčel. Byl to surovec, který mlátil svou ženu a lhostejně ji pumpoval. Přebalila miminko a pak ho oblékla.

Ruce ji svědily. Večer si je vždycky natřela trochou másla, ale i tak se jí od ekzému loupala kůže, hlavně na kloubech palců. V továrně posílali každou novou dělnici nejdřív ke kádím, kde se do vody přimíchávaly přípravky, po nichž zůstávaly na rukách rudé skvrny, co nesnesitelně svrběly. Martha věděla, že se nesmí škrábat, jinak to bude ještě horší. Stříhala si nehty úplně nakrátko, ale svědění ji pronásledovalo i ve snech. Ráno mívala ruce zakrvácené a na povlečení fleky.

Zběžně se upravila: vlasy splývající téměř až k bokům si zavinula do pevného vysokého drdolu a opláchla si obličej studenou vodou, která ji konečně dokonale probrala. Jakmile byla hotová, ukrojila si krajíc chleba, zbytek bochníčku znovu zabalila do utěrky, kávu zhltna z hrnku vestoje, přičemž si už dítě přidržovala na boku. Natáhla mu silný pletený kabátek a přehodila si přes ramena šál: neměla času nazbyt.

Dům, kde bydlela hlídačka, stál přímo naproti továrně, což se výborně hodilo. Žena hubená jako kočka, kterou někdo zachránil před utopením, mívala na starosti celkem sedm dětí, které si u ní odkládaly škubačky peří. Nebyla to špatná chuť, ale měla svoje nálady. Chvillemi se usmívala a sršela energií, a vzápětí se tvářila podrážděně. Nosila dlouhou modrou zástěru umazanou od soplů a slz, protože jí do ní malí svěřenci plakali i smrkali.

„Dobrý den, paní Pratová.“

„Dobré ráno, Martho.“

„Můžu vám ho tu nechat?“

Dítě natáhlo k chůvě ručky a žena si ho s úsměvem převzala. Kdyby to se všemi drobečky bylo tak snadné jako s tímhle.

„To víte, že jo, jen utíkejte. Na shledanou!“

Cena za hlídání zahrnovala i misku polévky pro matky, které dosud kojily. Vyběhly z továrny s nalitými prsy, vypily polévku na jeden hlt, nakojily maličké a hned zase utíkaly zpátky – tak to měly prakticky zařízeno.

Martha se postavila do dlouhé fronty před branou továrny. V mrazivém ranním vzduchu se tam tlačila bezmála stovka dělnic, všechny s vlasy zavínutými do drdolu. Práce začínala v sedm ráno a končila o dvanáct hodin později. Martha stávala u kádě spolu se dvěma dívkami podobně silnými jako ona. Anna a Zita. První měla pihovatý obličej a veselou povahu, druhá nosila velké břicho jako protiváhu, když zabírala bidlem.

Kádě byly umístěny kousek stranou od hlavní budovy, protože se od nich šířil nepříjemný zápach. V prvních dnech z něj Marthu bolívala hlava, ale časem si zvykla. Továrna se specializovala na výrobu vojenských péřových chocholů. Peří vždy dorazilo už mokré a těžké od směsi lihu a slané vody, která sloužila k dezinfekci.

Martha, Anna a Zita měly na starosti odmašťování. Sypaly do kádí pytle peří a promíchávaly běžovou vodu, která od čisticího prostředku získávala mléčný odstín. Plavaly v ní tisíce šedých jeřábích per, slepených a s propleteným chmýřím. Po chvíli začalo víření špičatých brků a drobounkých lopatek působit hypnoticky a v tom okamžiku to chtělo obrátit směr míchání, až se konečně ta křehká, lepkavá pírká oddělila jedna od druhých. Byla to monotónní, fyzicky náročná dřina, ale Martha byla ve svých sedmnácti tvrdá jako křemen. Moc toho nenamluvila, daleko míň než její dvě kamarádky, a přece si ji Zita s Annou brzy vzaly pod ochranná křídla. Snad jim jí bylo líto. Z očí jí vyzařovala smutná mírnost, jako by měla srdce zatížené kamenem mlčení.

„Sestro bouřlivé zasmušilosti / ejhle, potápí se úzkostný člun / pod hvězdami, / mlčícím pohledům noci.“⁴

Martha měla kdysi možnost poslechnout si jednoho večera básníky, jak recitují své verše, a nikdy na ten nádherný zážitek nezapomene. Konečky prstů se dotkla krásy, ne nadlouho, jen aby stačila zjistit, že existuje poezie a že není pro ni.

Počkala do konce zimy, kdy už bylo dítěti půl roku a byl nejvyšší čas. Naložila do kočárku s vysokými koly těch pár věcí, co vlastnila, nepatrné úspory si zašila pod lem sukně, upevnila si drdol a vyrazila časně zrána proti proudu Dunaje, aniž měla v plánu cokoli jiného než opustit císařskou metropoli Vídeň, oslňující nádhrou a dokonalými fasádami, koňskými povozy a vrčícími automobily. Vídeň a její chodníky, kde elegantní dámy s klobouky zdobenými peřím mjejí ty, jimž se přezdívá „holky za čarou“, jelikož policie oddělila neviditelnou linií tu část dlažby, kterou měly vyhrazenou k lovení zákazníků. Ve Vídni se to hemžilo nevěstinci, nočními kluby a jinými kabarety. Ženské zboží se nabízelo zcela veřejně v každou denní i noční hodinu za nejružnější cenu. Opatřit si holku na čtvrt hodiny nebo celou noc nestálo pány v cylindrech a černých fracích o mnoho víc námahy než koupit si krabičku cigaret. Dvě stě korun za tanečnici z Opery, dvě koruny za špatně oblečenou poběhlíci z ulice. Martha nebyla blázen: ve své situaci by dříve či později skončila v unaveném zástupu smutných a vyhladovělých žen, které neradostně prodávají rozkoš a končí bez výjimky v nemocnici. Je hezká, dokonce jednou stála modelem malíři. Ale má svou čest.

Teď vedla život staré dámy, chodila čistá a upravená. Neutrácela za nic než za jídlo, bydlení a chuť pro malého. Žádné tancovačky, zábava ani pití. V neděli nosila do prádelny dětské

⁴ Georg Trakl, „Nářek“.

oblečky a pak pro očistu duše zašla na mši, kde mohla v chladném tichu kostela vzpomínat na ztracenou lásku. Její jediná hříšná pýcha – vedle toho, jak si považovala své domnělé svobody – spočívala v tom, že nikomu nic nedluží.

Tlačila kočárek třicet kilometrů za Vídeň a zastavila se v Leobendorfu pod červeným vývěsním štítem hostince. Vešla dovnitř a zeptala se u kasy, zda by nepotřebovali výpomoc. Hostinská si ji změřila od hlavy k patě.

„Běžte se zeptat do továrny na peří, za městem u hlavní silnice. Tam najímají takové, jako jste vy.“

Uvědomovala si, že hledání práce s malým dítětem v náručí je balancování nad propastí. Spoléhala však na to, že v továrnách se na mladé svobodné matky nehledí tolik skrz prsty a že na vesnicích obecně se rodí možná víc nemanželských dětí než manželských.

„Ale jestli chcete, mohla byste si u mě nechat maličkého, než se vrátíte.“

„Vážně? Vy byste mi ho pohlídala? Uvidíte, je moc hodný, nikdy nepláče.“

Žena přikývla.

„Já odchovala sedm capartů, tak ať si třeba i pláče... mě to nerozhází. Ale moc dlouho se tam nezdržujte!“

Dílovedoucí chtěl vědět, jestli má nějakou praxi.

„To ne, ale umím vzít za práci.“

Nebo aspoň doporučení?

„Taky ne, ale jsem poctivý děvče.“

To mu stačilo.

Od té doby se shrbenými zády míchala na hladině vody vrstvy peří a vnímala, jak dny plynou. Když uléhala celá ztahaná večer ke spánku s dítětem u prsu, teplo toho drobného tělíčka ji uspávalo a mnohdy ani neměla sílu odložit ho do kolébky, kterou pro ni vyrobil pan Gruber.

Tenhle soused měl pro Marthu slabost. Na ctitele byl už moc starý, a přece ho Martha mohla požádat prakticky o cokoli a on jí vždycky vyhověl, „jen tak, jako sousedskou výpomoc“.

Smával se na malého a uměl hezky smeknout čepici, když se mýjeli na schodech, jako by Martha byla dáma, ačkoli ve skutečnosti byla úplná nula. Několikrát jí nabídl frťana šnapsu „na přátelství“, ale ona odmítla.

I dnes večer u ní zaklepal na dveře.

„Paní Martho, promiňte, nerad ruším, ale donesl jsem vám kousek jablečného koláče.“

Zůstala stát na prahu.

„Mockrát děkuju, pane Grubere, jste moc hodný, ale neměl jste si dělat škodu.“

Muž se na ni usmíval.

„Jakpak se má děťátko?“

„Dobře, díky za optání, je moc hodný.“

„A teď spinká?“

„Ano.“

„Ale ten koláč mu nedávejte, pozor, je tam totiž rum.“

Pan Gruber se dal do smíchu, avšak Martha měla dojem, že to zní trochu nuceně. Byla strašně unavená a věděla, že by měla staříka pozvat dál a dát si koláč spolu s ním, jenže něco, co sama nedokázala pojmenovat, něco neodbytného v naléhání toho muže ji nabádalo k ostražitosti. Jistě, byl pozorný a přívětivý a ona byla tak sama, tak proč by odmítala laskavé přátelství souseda?

Nechtěla rozhodně působit nezdvořile. Pořád ještě držela ruku na klíce. To, jak pan Gruber stál u samých veřejí, lehce předkloněný a docela blízko u ní, v ní probouzelo neklid. Bylo to cosi neuchopitelného, jako předtucha, nejasný nepříjemný pocit. Mlčky se na ni dál usmíval. Dalo by se to nazvat opičím úsměvem, i když Martha v životě žádnou opici neviděla. Měla

dojem, že se jí vnucuje, jako by jí beze slov nakazoval, aby respektovala jeho mužské postavení. Odmítnout ho by byla strašná urážka. Její povinností je mu tu situaci usnadnit.

Snažila se uklidnit, potlačit ten divný pocit, který jí stahoval hrdlo. Má jen divokou představivost. Pan Gruber je hodný starý pán, který jí chce pomoci, protože je mu jí líto, a ona věděla, že probouzí soucit u spousty lidí. Kdyby měla dost odvahy, pokusila by se to vyčíst sousedovi z očí, protože se bláhově domnívala, že oči nikdy nelžou. Jenže právě ze strachu, že v nich spatří něco jiného než laskavost, stála dál s pohledem přibítným k podlaze. A tak jí to ještě víc slušelo nebo snad působila křehčeji, kdoví co si v tu chvíli soused z prvního patra myslel o sedmnáctiletém děvčeti, které se nechalo přivést do jiného stavu a uteklo s děckem z Vídně, aby se uchýlilo do tohohle ošuntělého penzionu.

„Jste v pořádku, Martho?“

Položil jí ruku na rameno a ona ztuhla.

„Rozumíte, dělám si o vás starost, vždyť to není jen tak, být mladou maminkou...“

Teď se zdálo, že mluví upřímně, a tak se na okamžik uklidnila, snad se ty špatné myšlenky zrodily jenom v její hlavě. Vždyť pan Gruber je tak starý, že by mohl být jejím dědečkem!

„Jen se o mě nestrachujte, pane Grubere, jste moc hodný. Ale to víte, směny jsou dlouhé, jsem hrozně unavená, asi potřebuju víc spát.“

„Ovšem, rozumím, tak v tom případě...“

Tentokrát se na ni zadíval upřeně, zorničky rozšířené chtíčem. Martě přeběhl mráz po zádech.

„V tom případě... dobrou noc, Martho.“

Srdce se jí rozbušilo tak silně, až se lekla, že pan Gruber její strach uslyší. Z posledních sil ze sebe vypravila: „Dobrou noc, pane Grubere, a děkuju za koláč.“

Zavřela za ním tak pomalu, jak to jen dokázala, aby nedala najevo, že pochopila. Odteď se ho bude bát, kdykoli se na chodbě potkají. Přitiskla ucho na tenkou dřevěnou desku dveří a poslouchala, jak muž poklidně sestupuje zpátky po schodišti, jako by záměrně důrazně našlapoval na každý schod, jako by jeho kroky říkaly: *Já se vrátím.*

3

Michelle měla viditelně čtyřcítku za sebou, peroxidové blond vlasy a pod rolákem, který považovala za elegantní, se jí dmulo tuhé poprsí vylepšené silikonem. Pro dnešní příležitost si jako doplněk zvolila náhrdelník z falešných perel a mohutné pozlacené náušnice ve stylu Angeliky Neroové, oné tvrdé byznysmenky, z níž mívál nahnáno i J. R. v seriálu *Dallas*. I tak si ale musela pod stolem položit dlaně na kolena, protože se jí trásly. Zadívala se na svoje pěstěné nehty, perletově korálové a dokonale vypilované do mandlového tvaru. Nesmí se nechat zahnat do kouta: koneckonců tady je zákaznicí ona.

Doma s dcerou nebo mezi kamarádkami mívala Michelle pěknou vyřídilku a nebrala si servítky. Už si zažila svoje a jen tak něco ji nerozházelo. Jenže tady, v kobercem vystlané kanceláři na vrcholu skleněného mrakodrapu s výhledem na široké, liduprázdné ulice Houstonu, jí nějak vyschlo v krku.

Když někdo zavedl řeč na to, jak přišla na svět její dcera, Michelle s oblibou říkávala, že to byla „nehoda“ způsobená špatně nasazeným kondomem. Proč zrovna toho dne a s tímhle zákazníkem? Zvedla pak vždy oči k obloze a sama si odpovídala: Každopádně co se stalo, stalo se!

„Říkáte o čtyři roky později? Přesné datum si nepamatujete?“

„Můžu to zjistit. Mám ten časopis schovanej.“